

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİVİNDEKİ BİR DEFTERE GÖRE XVIII. YÜZYIL BAŞLARINDA VARNA

Prof.Dr. Tuncer BAYKARA

Varna, Batı Karadeniz kıyıları-
nın önemli liman-şehirlerinden
birisidir. XIV.yüzyılda Osmanlı idâre-
sine girmiş, yörede daha eskilerden beri
var olan Türk özellikleri, daha da kök-
leşmiştir. XIX. yüzyılda zaman zaman
düşman istilâsına maruz kalmış, nihâyet
1877 Türk-Ruş Savaşı'ndan sonra, Bul-
garistan Eyâleti'nin toprakları içinde
kalmıştır. Ancak buraya beş yüzyılı a-
şan bir süre hâkim olan Türk-İslâm ha-
yatı, bütün yönleri ile burada yaşamış-
tır (1).

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi,
Türk-İslâm varlığının bilinmesi açı-
sından pek büyük bir bilgi hazinesidir.
Burada pek çok vesika bulunduğu gibi,
çeşitli yönlerden meseleye yaklaşmak
mümkündür. Bu açıdan buradaki vesi-
kaları sınırlandırıp, Varna'dan söz e-
den defterlerden, en dikkati çekenini,
1218 numaralı olanı esas aldık. Aslında
bu defter, Rumeli Kazaskerleri'ne âit
hükümlerin özetlerinin yer aldığı bir
kütük defteridir ve kazaskerlere göre
kayıtlar bölünmüştür. Nitekim inceledi-
ğimiz defterin yazılışı sırasında Mirza
Mustafa Efendi, iki defa kazasker ol-
muş, hatta Varna'da bazı hayrat da
yaptırmıştır.

Defterin tarihi: "İncelediğimiz def-
terin başında tarih bulunmamaktadır;"
Mim nun vav isminde olan kazalardır
ki zikr olunur" ibâresi kırmızı mürek-
keple yazılmıştır. Aynı ibâre, dış ka-
pakta da yer alır. Dış kapakta 1110-
1125 tarihleri yer almakta ise de, dedi-
ğimiz gibi, basta tarih bulunmuyor.
Zikredilen ilk târih, 9.sahifede 1108 yı-

lı Gurre-i Ramazandır: 24.III.1697.

Daha önce, 6.sahifede bir başka" ra-
mazan" ayı zikredildiğine göre bu, 1107
e âit Ramazan olmalıdır; 4.IV.-3.V.1696.
Defterimizde başta daha 6 sahife oldu-
ğundan, ilk tarihin 1106, yani 1695 lere
âit olması gerekmektedir. Zikredilen
son tarih 1125, yani 1713 yılıdır. Böy-
lece 1218 numaralı defter, takriben 18
senelik bir zaman dilimini içine al-
maktadır.

15x42 cm. boyutlarında, soluk ebrû
kaplı defterimiz, sonradan konan ra-
kamlara göre 98 sahife ise de metin, 92.
sahifede bitmektedir.

Defterde ilk kayıt, Mostar Kazası
ile ilgili olup, oradan 7 kayıt vardır.
Mostar'ı, Mağalkara, Mat ve Mankalya
ile "nûn" la başlayan kazalar takib et-
mektedir. s. 4'de "Vav" harfi ve ilk
olarak Vidin'den bir kayıt görülüyor.
Varna da bu sahifede ve zamana bağlı
olarak, öteki sahifelerde zaman zaman
yer almaktadır.

Defterde Varna ili ilgili ilk kayıtlar
şunlardır:

"Varna'da vaki Bedreddin Efendi
Câmtî'nde vazife-i muayyene ile imam
ve yine merhum El-hac Musa Evkafî'n-
dan almak üzere yevmi beş akçe ile câ-
mt-i mezbûrda hatib olan Hasan fevt
yerine Mehmed b.Osman muhaldir deyü
inâyet berat verilmiştir."

"Varna'da vakt merhum Bedreddin
Efendi Câmtî-i Şerifi'nde yevmt dört

(1) Varna hakkında güzel bir özetbilgi İslâm
Ansiklopedisi'nde bulunuyor: M.T. Gökbilgin'in
kaleme aldığı bu makalede yeterli bilgi vardır.

akçe ile müezzin olan Ahmad b. Mehmed fâriğ yerine Ahmed b.Hüseyin mahaldır diye kadısı İsmail arzıyla berat verilmiştir.

Buna benzer kayıtlar devam edip gider.

Bu iki kayıttan öğrendiğimiz; Varna'da Bedreddin Efendi Câmî'nin varlığıdır. Ancak bunun için iki veya daha çok kaydı vermeye gerek olmayıp, en eski kayıt yeterli olacaktır. Böylece Varna'daki yapıları ve öteki özellikleri bildiğimiz gibi Varna kayıtlarının adlarını da öğrenebileceğiz.

Varna ili ilgili bilgileri, şu beş kümede toplayacağız:

1. Câmiler,
2. Mescitler,
3. Mektep ve medreseler
4. Tekke ve zâviyeler
5. Köylerdeki durum ve kadınların listesi.

Bu arada, özellikle "mescit" ile "câmi" arasında birbirine geçiş mümkün olduğundan, "mescit" olan bir yapı, sonradan "câmi" hâlini almışsa, hem eski hatırasına bağlı olarak "mescit" hem de yeni duruma uygun olarak "câmi" diye anılabilmektedir. Benzer durum, bu türden yapıların yenilenmeleri hâlinde de görülüyor. Bâzen yenileyen zâtın adı ile anılırken, bâzen de eski adı ile kayıtlarda yer almaktadır. Bu sonuncu özellik sebebiyle, aynı mekândaki yapılar, bâzen iki ayrı adla anılabilecektir. Bunlardan şüphe ettiklerimizden yeri gelince söz edeceğiz.

I. Câmîler :

1. Bedreddin Efendi Câmî:

1695'lere âit ilk kayıtlar, yukarıda aynen verilmiştir. Bir ara "Bedreddin Mahmud Efendi Câmî" (s.41,66) diye anılmıştır. Nisan 1702'ye âit bir kayıt (s.37) "Debağhâne Mahallesi'nde Kadı Bedreddin Câmî"şeklindedir.

Aralık 1697'e âit Tabakhâne Câmî kaydı, bundan ayrı düşünülmelidir.

2. Câmî-i Atîk:

Adı problemlili gözükmektedir. Abdüllatif adlı bir zâtın 1116/1704 yılına

ait beratlarını yenileme kayıtlarında adı geçen "Câmi-i Atîk" yanında "Mehmed Çavuş binâ eylediği Câmî-i Atîk" de vardır. (s.47). Cami-i Atik'e birçokları da vakıf yapmış veya onu tamir etmişlerdir.

Bilindiği gibi, hemen her Türk şehrinde câmî, eğer daha büyük bir yenisi yapılmışsa, eski câmî, câmî-i atik diye anılmıştır. anlaşılan Varna'daki Câmî-i Atîk, XVII.yy sonlarında Mehmed Çavuş tarafından yenilenmiştir. Bir kısım beratlarda eski adı devam etmiş, bazılarında ise yeni durum yansımıştır. (ayrıca bk.13, 37, 38, 47, 54, 57, 70, 71, 82),

3. Tabakhâne Câmî :

"Varna'da Tabakhâne (طبق خانه) Câmî-i Şerifi'nde yevmî bir akçe ile kayyum olan Ahmed fevt yerine Osman mahaldür deyü mütevellîsi Şaban arzıyla berat verilmişdir" (s.11, Ç 11-09/Aralık 1697).

4. Sofu Cengi Hızır Câmî:

"Varna'da Sofu Cengi (Çengi?) Hızır binâ eylediği câmîde yevmî bir akçe ile ve meşrutasıyla imam olan Mehmed b. Hasan on seneden müteccâviz terk edüb yerine Arab Mahmud b.Mehmed mahaldür deyü mütevellîsi Mehmed arzıyla berat" (s.20, S 1110/ Ağustos 1698).

Cengi Hızır, Câmî-i Atik için iki göz değirmen vakfetmiştir (s.13,47). Câmî ile başka kayda tesâdüf etmediğimizden Câmî-i Atik'de bazı tamirat akla gelmektedir.

5. Alâeddin Câmî :

"Varna'da merhûm Alâeddin Câmî-i Şerfi'nde yevmî bir akçe ile kayyum olan İbrahim Halife beratın tecdid eylemişdir (s.16, S 1110/ Ağustos 1698 bk. 31, 45, 69, 71, 74).

6. Kurd Efendi Câmî :

"Varna'da vaki merhum Kurd (قورد) Efendi Câmî-i Şerifi'nde yevmî bir buçuk akçe ile müezzin şakirdi olan Zekeriya aher diyara gitmeğle yerine Ali mahaldür deyü kadısı İsmail arzıyla berat olmuşdur" (s.8, 1696 ?)

Bu câmî ile ilgili kayıtlar çoktur; 14, 33 19, 52, 53, 73, 80, 82, 89,

7. *Abdurahman Efendi Câmii:*

"Varna'da Abdurahman Efendi Câmî'nde yevmî bir akçe ile devirhan olan Mehmed Halife terk-i hizmet edüb yerine Osman Halife mahaldür deyü mütevellisi Mehmed arzıyla berat" (s.20, S 1110/ Ağustos 1698; keza bk. 40, 58, 60, 62, 77, 79, 83, 84).

8. *Varna Kalesi içinde olan câmi :*

"Varna Kalesi içinde olan câmî-i şerîfin müezzini bir olmağla bir müezzin dahi lâzım gelmekle elhac Mehmed Vakfı'ndan yevmî iki akçe ile müezzini sânt olmak ve Hüseyin b.Ramazan mahaldür deyü mütevellîsi Ahmed arzıyla berat verilmişdür", s.5, 1696 ? ; keza s.17: Ağustos 1698, 45, 56, 84).

9. *Mahmud Efendi Câmîi :*

"Varna'da vâkt Mahmud Efendi Câmî'nde yevmî iki akça ile kayyum olan Ramazan âher dirliğe sülûk etmekle yeri Mustafa Derviş mahaldür deyü kadısı Mustafa arzıyla berat verilmişdür (s.11, CE1109/ Kasım 1697).

10. *Seyid Mehmed Efendi Câmîi :*

"Varna'da vâkt Seyid Mehmed Efendi bina eylediği câmî-i şerîfde yevmî bir akçe ile müezzin şakirdi olan Mehmed fâriğ yerine Ahmed mahaldür deyü kadısı Mehmed arzıyla berat verilmişdür (s.8, 1697!; keza bk. 13, 45, 53, 71, 74)

11. *Eyyûp - zâde Mehmed Çavuş Câmîi :*

"Varna'da vaki Eyyûp-zâde Mehmed Çavuş binâ eylediği câmî-i şerîfde yevmî altı akça vazife ve meşrutasıyla, sadır olan izn-i Hümâyun'a binâen Şeyh'ül-kurra Süleyman b.Ömer hatib nasb buyrulmakla kadısı Ess.İbrahim arzıyla inâyet buyruldu" (s. 70-80; ardarda gelen kayıtlarda 4'er akça vazife ile iki müezzin, bir kayyum, 9 akça vazife ile imam ve 2 akça vezife ile mütevellî tayinleri belirtilmiştir).

12. *Hasan Câmîi :*

"Varna'da Hasan Câmî'nde vâiz olmayub eş-Şeyh Mustafa'ya mahaldür deyü mütevellîsi arzıyla üç akçe ile berat"(s.27; N. 1112/iŞubat 1701); bir

başka kayıtda (s.38), "Elhac Hasan binâ eylediği câmî-i şerîf" diye geçer. Aşağıda mescidler sırasında El-hac Hasan Mahallesi Mescidi'ne de bakınız.

13. *Emir Efendi Câmîi :*

" Varna'da Emir Efendi Câmî'nde Mehmed b.Sefer vaz ettiği devirhanlık bir akça ile Mehmed'e" (s.59, Ş 1118 /Kasım 1706). Bir Başka kayıt, (s.32) Mîr Hacı Çavuş Câmî'nden söz eder.

14. *Subhi -Şah Hatun Câmîi:*

"Subhi-şah Hatun Câmî'nde üç akça vazifesiyle müezzin olan Halilzâde Mahmud fâriğ yerine Evrenoszâde Ahmed'e kadısı Ali arzıyla" (s.31, Z 1112/ Mayıs 1071; Mart 1696 tarihli bir kayıt (s.21) vakfın mütevellisi Kaya-hatun'dan söz etmektedir. Daha geç, (Ocak 1711) tarihli bir kayıt ise "mescid"den söz eder (s.72).

"Varna'da elhac Hasan Mahallesi'n-de Subhişah Hatun Mescidi...". Bu durumda sonradan câmi olan Subhişah Hatun Mescidi'nin Hacı Hasan Mahallesi'nde olduğu anlaşılıyor. Hasan veya Hacı Hasan Câmîi diye anılan câmiin de burada sözü edilenle aynı olup olmadığı aklı gelmektedir. Meselenin çözümü için kayıtlar yeterli görülüyor. (keza bk.45; Sebu-şah Hatun Mescidi).

- *"Saime Hatun Câmîi :*

"Varna'da Saime-Hatun Câmî'nde kayyum olan Osman tecdid-i berat" (s.45, 1115/1703). Bu câmie dâir başka bir kayda tesadüf etmediğimizden, yukardaki câmi ile aynı olduğunu düşünüyoruz;

15. *Mirza Mustafa Efendi Câmîi :*

Bir mescidin "câmi" oluşu ile ilgili gelişmeler, bu câmide bütün yönleriyle görülmektedir. Kayıtları sırasıyla veriyoruz:

a."Varna'da vaki Debağhâne Mahallesi'nde Yahya Efendi bina eylediği mescid-i şerîf, câmi-i şerîf olmağla imam ve hatib müceddeden vazife-i muayyene ile Mastafa Halife mahaldür deyü nâibi Ahmed arzıyla buyruldu" (s. 49, S.1117/Haziran 1705), keza bk. s. 51, 55).

b."Varna'da Debağhâne Mahallesi'n-

de Şeyh Yahya Efendi Mescid-i Şerifi'ni Mirza (Mustafa) Efendi cāmî-i şerif etmekle berveç-i hasbî hatib olan Mustafa Halife İbrahim Hanzâde Evkafı'ndan yevmî iki akçe ile mumaileyhin arzıyla buyruldu" (s.61, Ş.1119/ Kasım 1707).

c."Varna'da Debağhâne Mahallesi'nde vaki hâlâ Rumeli Kazaskeri olan âlim'ül-ule-mâ'il-mütebahhtrin Mevlâna Mirza Mustafa Efendi hazretleri bina eyledikleri cāmî-i şerife berveç-i hasbi bir imam lâzım ve mühim olmağla arzuhâli mücebince yedine Berat-ı Şerif ihсан olundu (s.63, 1120/1708).

Bu kayıtlardan anlaşılıyor ki, Yahya Efendi Mescidi, 1218 münaralı defterin süresinde iki defa (2. ve 3. defalar) Rumeli Kazaskeri olan Mirza Mustafa Efendi tarafından cāmî yapılmıştır. Ancak bazıları bu cāmîe, eski adını vermeğe devam etmişlerdir. Bu camii Debağhâne Mahallesi'nde oluşu da dikkate değerdir. 3.sırada adını andığımız Tabakhâne Cāmîi, daha erken tarihte "cāmî" diye anıldığı için bundan ayrı olmalıdır.

16. Çavuş-zâde Mescidi veya Cāmîi :

a. "Varna'da vaki merhum Çavuş-zâde Mescid-i Şerifi'nde vazife-i muayyene ile imam olan Mehmed Halife aher yerde imam olub yeri hâlâ kalmağla yerine Receb b. Ali Halife mahaldür deyü kadısı naibi olan İsmail arzıyla berat verilmişdür" (s.6, 1696 ?)

b. "Varna'da Çavuş-zâde Cāmîi'nde müezzin Yusuf fevt yerine be-arz-ı kadı muayyene ile Hüseyin Halife'ye berat" (s.71, C E 1124/ Haziran 1712 keza bk. s. 82.)

II. Mescidler :

Osmanlı dönemi şehirlerinde, öteki Türk-İslam şehirlerinde olduğu gibi her mahallede bir mescid bulunuyordu. Vakit namazlarının kılındığı mescidlerden, çarşı içinde olanlarda sadece üç vakit namaz kılınırdı: sabah, öğle ve ikindi. Bazı mescidler ihtiyaç sebebiyle minber konularak, cuma namazı da kılınan cami yapılıyordu. Adları böylece bir dönemden sonra cami diye anılanlara vaktiyle mescid denmiş de olabilir.

1. Siyâmî Efendi Mescidi :

"Varna'da Babas/Pepaz (بیاز ، باباس) zâde mahallesinde Siyâmî Efendi bina eylediği mescidde yevmî dört akçe ile imam olan Mehmed'in süihâlini ihbar etmeleriyle yerine diğer elhac Mehmed Halife mahaldür deyü Kadısı Mustafa arzıyla berat (s.20, Ağustos 1698, keza bk.21: Cāmî;38).

2. Hacı İbrahim Mescidi :

"Varna'da elhac İbrahim Mescidi'nde imam olan İbrahim kendi hüsn-i rızasıyla Mehmed'e ferağat edüb kadısı Abdurahman arzıyla" (s.52, S 1117/ Haziran 1705).

3. Ahmed Paşa Mescidi :

"Varna'da vaki Akpınar Mahallesi'nde merhum Ahmed Paşa bina eylediği mescid-i şerifde kayyum olan Osman aher dirliğe sülûk etmeğle yerine diğer Osman b.Abdullah mahaldür deyü mütevellfsi Ramazan arzıyla berat verilmişdür (s.8, 1697?) (keza.bk.s. 70, 72,79).

4. Kalender Hoca Mescidi :

"Varna'da vaki Kalender Hâce Mescidi'nde evkatı selasede yevmî iki akçe ile imam olan Mahmud b.Abdullah fâriğ yerine Ahmed b.Ali mahaldür deyü kadısı İsmail arzıyla berat verilmişdür (s.4, 1696 ?, keza bk. 52: Hoca mescidi, s.57).

5. Hacı Hasan Mescidi :

"Varna'da vaki el-hac Hasan Mahallesi'nde mescidinde vezife-i muayyene ile imam olan Fazlullah fevt yerine Osman b.Ahmed mahaldür deyü kadısı İsmail arzıyla berat verilmişdür" (s.4, 1696?).

6. Karamanlı Mescidi :

"Varna'da vaki Karamanî Mescidi'nde vazife-i muayyene ile müezzin olan Mehmed b.Abdullah fevt yerine Mehmed mahaldür deyü kadısı Mehmed arzıyla berat verilmişdür" (s.11, CE 1109/ Kasım1697 keza bk.16,69,70).

7. Şaban Efendi Mescidi :

"Varna'da Şaban Efendi Mescidi'nde yevmî üç akça ile Yahya fevt olub yerine Mehmed b. Hüseyin kadısı Abdurahman Efendi arzıyla sadaka buyrul-

du" (s. 55, S 1117/Haziran 1705, keza bk. s.56,73).

8. Çavuş-zâde Mescidi :

"Varna'da vaki merhum Çavuş-zâde Mescid-i şerifinde vazife-i muayyene ile imam olan Mehmed Halife aher yerde imam olub yeri hâlt kalmakla yerine Recep b.Ali Halife mahaldür deyü kadısı nâibi olan İsmail arzıyla berat verilmiştir. (s.6, 1696?).

III. Mektep ve Medreseler:

Varna'da medreselerin varlığından, başka kaynaklar vasıtasıyla haberdar isek de, defterimizde bir vesile ile hiç adı geçmemektedir.

1. Abdurrahman Efendi Mektebi :

"Varna'da Ebdurrahman Efendi Dâr-ı kurra'da şart eylediği birer akçe ile Muallim-i Kur'an olan Ahmed Halife üzerinde iken Mahmud hilaf-ı inha berat ile gadr etmeğe yine Ahmed'e ibka olundu" (s.20, S 1110/Ağustos 1698).

2. Kalender Hoca Mektebi :

"Varna'da Kalender Hâce bina eylediği mektebde Muallim-i Sıbyan Mahmud hüsn-i ihtiyâriyle İbrahim Halife'ye vazife-i muayyenesiyle mütevellisi Mahmud arzıyla buyruldu"

3. Kamer Hatun Mektebi.

"Varna'da Kamer-Hatun muallimhânesine Kabilî Solak Değirmen'inden senevi otuz keyl hinta ile muallim olan Abdüllatif'e teccid-i berat" (s.47, C 1117/ Ekim 1705).

IV. Tekke ve Zâviyeler :

1. Hacı Yazıcı Zâviyesi :

"Varna'da Hacı Yazıcı Zâviyesi'nde iki akçe ile müezzin Ömer Deđe fevt be-arz-ı kadı evlâd-ı vâkıfıdan Mustafa b.Şeyh Mahmud'a berat" (s.57, Ş 1118/- Kasım 1706) keza bk. s.74).

2. Halvetiye Tekkesi :

"Varna'da vaki Debağ-hâne Mahallesi'nde Mirza Mustafa Efendi'nin müceddeden bina eylediği Halvetiye Tekkesi'nin şeyhi olan eş-Şeyh Yahya fevt olub eş-Şeyh Yahya fıkârasından Ess. İsmail'e inâyet berat verildi" (s.60, Ş 1119/Kasım 1707).

3. Pirkân Baba Zâviyesi :

"Varna' Kazası'na tâbt Pirkân Baba Zâviyesi' nde tekve-nişin olan pederim Hasan fevt olub yerine sulbt oğlu Mehmed b.Hasan'a yedinde olan Fermân-ı Alt mücebince tevcih ve berat verilmişdür" (s.66, 1120/1708)

Aşağıda, s.82'de " Bircan-baba" şeklinde yazılan kayıtda Mehmed b.Hasan'ın aher dirliğe sülûk ile Anadolu diyârına gitmekle zâviye hâli kaldığından İbrahim-dede kullarına Kadısı İbrahim arzıyla inâyet buyrulduğu yazılıdır (S 1125/ Mart 1713).

V. Diğer kayıtlar

Varna köylerindeki câmilere dair kayıtlar:

1. "Varna'da vaki Derbend nâm karyede Solak Çavuş bina eylediği câmt-i şerifde yevmt bir akçe ile müezzin olan Ali fevt yerine Osman mahaldür deyü kadısı İsmail arzıyla berat verilmişdür" (s.4, 1696?).

2. "Varna'da kazasına tâbi *Divcan* (دیوجان) nam karyede Mehmed Beğ Mescidi'nde imam olan Mehmed Halife b.Ahmed yedi-sekiz seneden berü terk-i hizmet etmekle ref',yerine Hasan Halife ibn' el-hac Mehmed mahaldür deyü kadısı Ali arzıyla berat" (s.52, S 1117/ Haziran 1705).

3. Varna'da *Menteşe* nâm karyede Ayşe Hatun Vakfı'na mütevellî olan İbrahim fevt yerine Ömer kadısı İbrahim arzıyla buyruldu" (s.62, Ş 1119/ Kasım 1707).

4. Varna Kazası'nda (سکوجل سکور) nâm karyede vaki Hacı Zülfikar Câmt-i'nin imamı olan Murtaza fevt yerine Ali Halife'ye nfm akçe ile inayet " (s. 49, S 1117/ Haziran 1705).

5. "Varna Kazası'na tâbi *Toksad* (طقد) nâm karyede Kaya Çelebi Mescidi'nde imam olan Mehmed Halife fevt yerine Ömer b. Muharrem mahaldür deyü kadısı Ali arzıyla berat verilmişdür" (s.50, S 1117/Haziran 1705).

6. "Varna'da *Yakub* nâm karyede imam olmayub Hasan'a inâyet buyruldu" (s.32, Z 1112/Mayıs 1701).

7. "Varna Kazası'na tâbi *Yayla* (k)

nâm karyede Turhan nâm kimesne mes-cidinde imam olan Fazlullah fevt ye-rine Hüseyin b.Süleyman Halife mahal-dür deyü kadısı Mehmed arziyla berat verilmişdür" (s.10, 1696?).

Varna'da *Reis-i ulemâ*'lık olub, (s.20) C 1116/ Ekim 1704 de Abdüllatif adlı bir zat Reis-i ulemâ idi. Bu zatın üze-rinde dört tane daha görev bulunuyor-du (s.47).

1. Câmî-i Atk'de vâiz.

2. Mehmed Çavuş bina eylediği Câmî-i Atk'de Cengi Hızır vakf eylediği iki göz değirmenin mütevellisi.

3. Câmî-i Atik'de yevm-i sâlisde şeyh.

4. Mehmed Çavuş vakfeylediği Câmî-i Atik'de imam ve hatib

Varna kadıları :

-İsmail.....	: 1107
-Mehmet.....	: 1108
-Mustafa.....	: 1110
-Ali.....	: 1112
-Abdurahman.....	: 1116

-Nâib:Ahmed.....	: 1117
-Ali.....	: 1117
-İbrahim.....	: 1119
-Ess.İbrahim.....	: 1125

Sonuçlar :

1218 Numaralı Rumeli Kazaskerlik Defteri ile. Varna şehri ve kazasındaki câmî, mescid ve diğer yapıları, gerçeğe çok yakın bir biçimde tesbit edebilmekteyiz. Şüphesiz, bu zaman içinde bir vesile ile zikredilmemiş yapılar ve görevler de bulunabilir. Ancak, muhakkak olan şu ki, burada adı geçen bütün isim ve görevler, bir gerçeği yansıtmaktadır.

Varna, XVII.yüzyıl sonları ile XVIII.yüzyıl başlarında 15 câmî, 10 kadar mescid, bir hayli tekke ve zâviyesi, mektepleri ile önemli bir Türk şehridir. Bu yapıların kesin durumu, bu konudaki defterlerin hepsinin gözden geçirilmesi ile daha mükemmel olarak yapılabilir. Nitekim, sonraki bir yazımızda da öteki defterlerin bilgilerini, bu defterdeki bilgiler esasında değerlendireceğiz.